

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.25-3>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ГРУЗІЇ (ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ)

TRENDS OF TOURISM DEVELOPMENT IN GEORGIA (EXAMPLE FOR UKRAINE)

Бондаренко А.Г.

студентка економічного факультету
Запорізький національний університет

Дугієнко Н.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів і економіки міжнародного туризму,
Запорізький національний університет

Bondarenko Anastasia

Student of the Economy Faculty
Zaporizhzhya National University

Dugienko Natalya

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of International Economics,
Natural Resources and Economy of International Tourism,
Zaporizhzhya National University

У статті досліджується стан туристичної сфери в Україні порівняно з Грузією за період 1997–2017 рр., аналізуються основні тенденції та проблеми розвитку цієї галузі та пропонуються шляхи щодо їх вирішення. Стаття розкриває взаємозв'язок внутрішнього валового продукту (ВВП) між доходами та витратами на туризм. Проводиться дослідження щодо кількості туристів, зростання ВВП залежно від витрат на туристичну галузь та доходів від неї на основі аналізу статистичних даних. Розглядаються такі проблеми розвитку туризму в Україні, як: законодавчо неврегульовані рішення, несприятливий інвестиційний клімат країни, бюрократія ведення бізнесу, недостатність державних програм. Вирішення цих проблем може позитивно вплинути на подальший розвиток галузі та економіки загалом. Досліджуються економічні умови, в яких існує туристична галузь вищезазначених країн, на основі індексу свободи ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index).

Ключові слова: ВВП, кількість відвідувачів, надходження від туристичної сфери, витрати на туризм, туристична галузь, Грузія, Україна, індекс свободи ведення бізнесу.

В статье исследуется состояние туристической сферы в Украине по сравнению с Грузией за период 1997–2017 гг. Анализируются основные тенденции и проблемы развития этой отрасли и предлагаются пути их решения. Статья раскрывает взаимосвязь внутреннего валового продукта (ВВП) между доходами и расходами на туризм. Проводится исследование по количеству туристов, росту ВВП в зависимости от затрат на туристическую отрасль и доходов от нее на основе анализа статистических данных. Рассматриваются такие проблемы развития туризма в Украине, как: законодательно неурегулированные решения, неблагоприятный инвестиционный климат страны, бюрократия ведения бизнеса, недостаточность государственных программ. Решение этих проблем может положительно повлиять на дальнейшее развитие отрасли и экономики в целом. Исследуются экономические условия, в которых существует туристическая отрасль вышеуказанных стран, на основе индекса свободы ведения бизнеса (Ease of Doing Business Index).

Ключевые слова: ВВП, количество посетителей, поступления от туристической сферы, расходы на туризм, туристическая отрасль, Грузия, Украина, индекс свободы ведения бизнеса.

The article examines the state of tourism in Ukraine compared to Georgia in the period 1997–2017, analyzes the main trends and problems of development of this industry and suggests ways to solve them. The article reveals the relationship between domestic gross product (GDP) between tourism revenue and expenditure. A study is conducted on the number of tourists, GDP growth, depending on the costs of tourism and income from tourism, based on the analysis of statistics. The problems of tourism development in Ukraine are considered, such as: legislatively unregulated decisions, unfavorable investment climate of the country, bureaucracies of doing business, lack of state programs. Solving these problems can have a positive impact on the further development of the industry and the economy as a whole. We consider the similarity of countries based on the fact that both countries were part of the Soviet Union, began their development as independent states in 1991, and both countries were subjected to military aggression, lost part of their territories and are forced to develop the economy with incomplete conflicts. The economic conditions in which the tourism industry of the above countries based on the Ease of Doing Business Index. In the article the authors propose to use the regression analysis in MS Excel. Using regression analysis, a study of the importance of the tourism industry for the economies of Ukraine and Georgia, its potential. It also makes it possible to decide on the amount of investment in the tourism industry for GDP growth and the level of the economy. Thanks to the Ease of Doing Business Index, you can compare the business environment in Ukraine and Georgia. It also gives an opportunity to evaluate why Ukraine's tourism industry and economy are developing so slowly. The article highlights how two countries with unfinished military conflicts can influence the development of the economy, the implementation of the reforms necessary to create attractiveness for domestic and foreign investors to invest in both tourism and other sectors of the economy. It is proposed to use the positive experience of Georgia in the development of the economy for Ukraine.

Key words: GDP, number of visitors, tourism revenue, tourism expenditures, tourism industry, Georgia, Ukraine, Ease of Doing Business Index.

Постановка проблеми. За часи глобалізації економік у світі розвиток однієї галузі може стати рушійною силою для зростання економіки країни загалом. Тому на сучасному етапі в різних країнах, особливо в тих, які розвиваються, та малорозвинених, виникає питання щодо напрямів та способів сталого економічного розвитку. Україна не є виключенням у цьому питанні. Нині для нашої країни найважливішою проблемою є стимулювання росту ВВП. Одним із можливих способів покращення економіки може стати туристична галузь як візитна картка країни, оскільки Україна має всі можливості для розвитку цього напрямку економіки. Стрімкий розвиток економіки Грузії може бути прикладом для України у розгляді впливу туристичної галузі на ВВП країни та розвиток її економіки. Показником удалого ведення бізнесу Грузії порівняно з Україною є рейтинг серед країн світу за індексом свободи ведення бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато дослідників економічних процесів використовували у своїх працях лінійну регресійну модель як метод аналізу даних. Наприклад, М.Ю. Барна і Ю.Б. Миронов дослідили динаміку туристичних потоків в Україні [1], О.В. Музиченко-Козловська застосовувала регресійний аналіз у дослідженні туристичної привабливості території [2]. Інші дослідники також приділяли увагу розвитку туризму України та Грузії, використовуючи у своїх працях різні методи аналізу. Н.В. Погуда та О.Г. Розметова провели аналіз сучасного стану туристичного ринку України, спираючись на прогнозування доходів від зазначеної галузі [3], Н.Н. Коцан та О.А. Курило розглядали особливості розвитку туризму в Грузії та здійснення туристичних потоків у країні [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У статті пропонується дослідити стан туристичної галузі, економік Грузії та України, які мають невирішені воєнні конфлікти. Висвітлюються проблеми реформування в Україні, що були ефективно вирішені в Грузії.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу доходів та витрат туристичної галузі на ВВП України та Грузії за допомогою лінійної регресійної моделі та порівняння отриманих даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна та Грузія є пострадянськими країнами. Обидві держави мають сприятливе геополітичне розташування та кліматичні умови для розвитку туризму. У пострадянському просторі країни завжди користувалися увагою туристів, а після здобуття незалежності з'явилася можливість надавати туристичні послуги туристам з усього світу.

Проаналізуємо дані стану ВВП України та Грузії з 1997 до 2017 років (рис. 1, 2).

Як відомо, обидві країни мають незавершені воєнні конфлікти. Якщо подивитися на стан ВВП країн за часи активних воєнних дій, можна побачити, що падіння ВВП Грузії в 2009 році порівняно з 2008 роком становило 15,9%, тоді як в Україні у 2015 році порівняно з 2014 роком ВВП впав на 30,7%. Це свідчить про те, що Грузія змогла швидше впоратися із проблемами, які спричинила війна, та зробити реформи. Впроваджені реформи вплинули на зростання економіки та дозволили країні вийти з важкого становища. З розвитком реформ почала розвиватися туристична галузь економіки, що привернула увагу зовнішніх інвесторів, які вкладали кошти в розбудову країни. Наприклад, інвесторам пропонувалися великі знижки та спри-

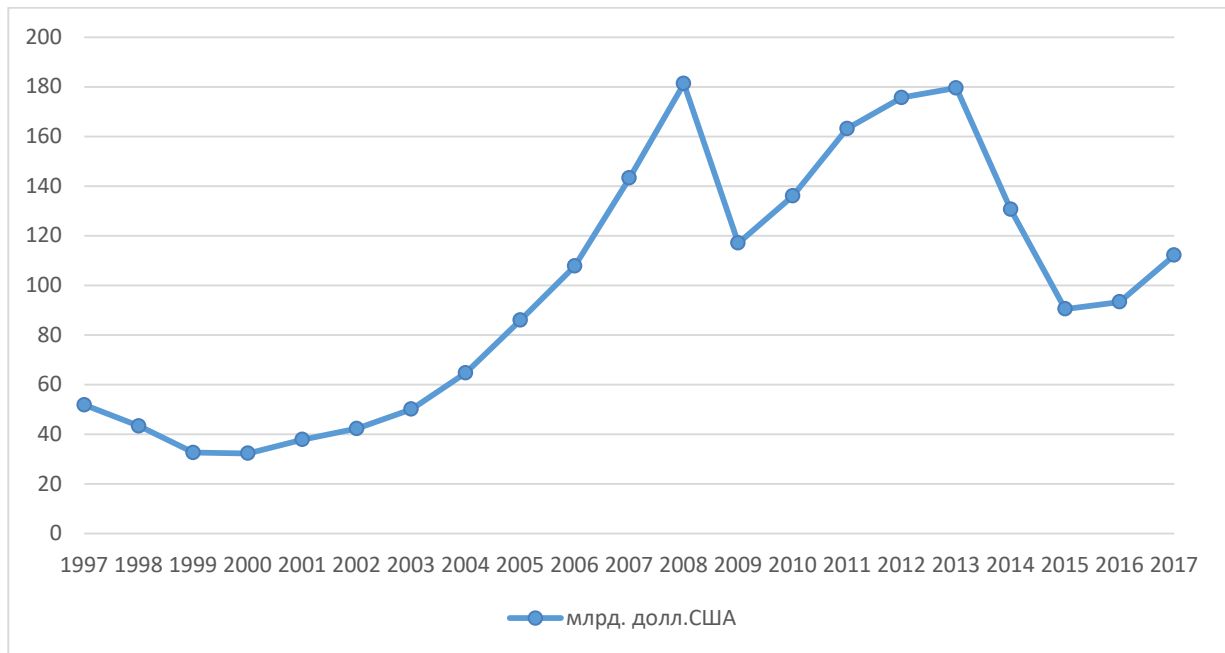

Рис. 1. ВВП України, 1997–2017 рр.

Джерело: виконано авторами самостійно за даними [5]

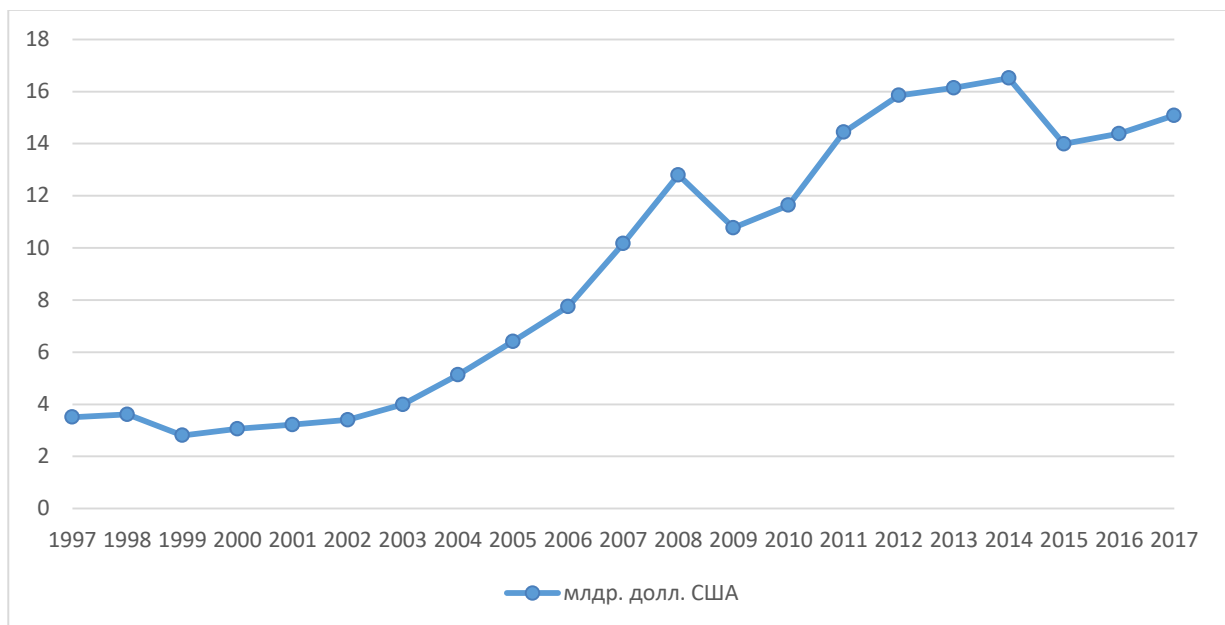

Рис. 2. ВВП Грузії, 1997–2017 рр.

Джерело: виконано авторами самостійно за даними [6]

ятливі умови купівлі нерухомості на узбережжі, що спричинило різке зростання будівництва, збільшило кількість робочих місць. Знижки на туристичні подорожі привабили багатьох туристів, що стало поштовхом до активного розвитку туристичної галузі та інфраструктури країни. Все це відбувалося за ініціативи державного керівництва та впровадження діючих програм розвитку.

З іншого боку, Україна, втративши Крим та частину Донбасу, донині практично не зробила ні однієї реформи, які би дали змогу відновити економіку. В Україні не працюють державні програми розвитку туристичної галузі на узбережжі як альтернативи втраченого курорту. Маючи неабияку підтримку багатьох держав світу, можна було б зробити податкову, судову, пенсійну та медичну реформи, які б дали змогу покращити

добробут населення і привернути увагу інвесторів до країни. За шість років невирішеного конфлікту Україна не поборолла корупцію ні в одному з секторів економіки, що не покращило інвестиційний клімат в країні та спричинило у кризові 2014–2015 рр. великий відтік капіталу з країни. Через усі ці проблеми інвестиції, які надходять до України, мають недостатній обсяг, щоби стимулювати економіку до активного розвитку та зростання. Залучення активних інвесторів дало би змогу розвинути туристичну галузь, яка змогла б відкрити країну світу та надала би поштовх до розвитку економіки загалом.

Розглянемо тенденцію відвідування туристами обох країн за період із 1997 до 2017 рр. (табл. 1).

Якщо подивитися на дані у вищенаведеній таблиці, можна побачити зростання відвідування країн туристами. Але зазначимо, що через військові конфлікти в країнах було зменшення потоку туристів: Грузія у 2009 р. – на 8%, Україна у 2014 р. – на 48,5% порівняно з попередніми роками.

Витрати на розвиток туристичної галузі та доходи від неї впливають на стан ВВП країни. Можна проаналізувати цей вплив та побачити, як використати отримані дані для поліпшення стану ВВП та туристичної сфери економіки. Для аналізу даних застосуємо лінійну регресійну модель.

Як фактор (незалежна змінна) вибрано показник витрат на туризм (x_1), а як регресанд (залежна змінна) – ВВП (Y). Модель побудовано за статистичними даними за період 1997–2017 років [5], [6].

Лінійна регресійна модель залежності ВВП від витрат на туризм в Україні має вигляд:

$$Y^y = 36,73 + 17,94x_1^y \quad (1).$$

Показник якості моделі – коефіцієнт детермінації (R^2) для України становить 67% описаних даних. Це свідчить, що модель (1) є якісною. Виходячи з отриманих даних, модель (1) загалом є статистично значущою, оскільки $F_{розр} > F_{крит} = 38,65 > 4,38$ (за критерієм Фішера). Показник витрат (x_1^y) також є статистично значущим, оскільки $t_{розр} > t_{крит} = 6,22 > 2,09$ (за критерієм Стьюдента).

Лінійна регресійна модель залежності ВВП від витрат на туризм у Грузії має вигляд:

$$Y^r = 1,77 + 21,77x_1^r \quad (2).$$

Показник якості моделі – R^2 для Грузії становить 73% описаних даних, модель (2) є якісною. Отримана модель (2) є статистично значущою, оскільки $F_{розр} > F_{крит} = 51,19 > 4,38$. Показник витрат (x_1^r) є статистично значущим, оскільки $t_{розр} > t_{крит} = 7,15 > 2,09$.

Таблиця 1

Динаміка відвідування туристами Україна та Грузії, 1997–2017 рр.

Рік	Україна		Грузія	
	Кількість туристів, млн. ос	Коливання кількості туристів, %	Кількість туристів, млн. ос	Коливання кількості туристів, %
1997	7,558	–	0,31	–
1998	6,208	82,13813	0,32	101,278
1999	4,232	68,1701	0,38	121,1356
2000	6,431	151,9612	0,39	100,7813
2001	9,174	142,6528	0,30	78,03618
2002	10,517	114,6392	0,30	98,6755
2003	12,514	118,9883	0,31	105,0336
2004	15,629	124,8921	0,37	117,5719
2005	17,631	112,8095	0,56	152,1739
2006	18,936	107,4017	0,98	175,5357
2007	23,122	122,106	1,05	107,0193
2008	25,449	110,064	1,29	122,6236
2009	20,798	81,72423	1,50	116,2791
2010	21,203	101,9473	2,03	135,4667
2011	21,415	100,9999	2,71	133,4646
2012	23,013	107,4621	4,11	151,4012
2013	24,671	107,2046	4,95	120,6527
2014	12,712	51,52608	5,00	101,0093
2015	12,428	97,76589	5,26	105,036
2016	13,333	107,2819	5,39	102,6065
2017	14,230	106,7277	6,48	120,2114

Джерело: створено авторами самостійно за даними [5; 6]

Отже, якщо відбудеться вкладання 1 млрд доларів США в туристичну галузь, це призведе до зростання ВВП України – на майже 18 млрд доларів США, Грузії – приблизно 22 млрд доларів США.

Україна за площею є більшою у 10 разів, ніж Грузія. Але за однакового вкладання коштів у туристичну галузь зростання ВВП в Грузії на 18,2% більше. Тобто економіка Грузії має кращій потенціал до зростання, ніж в Україні.

Тепер проаналізуємо вплив доходів туризму на ВВП кожної країни. Як фактор (незалежна змінна) вибрано показник «доходи туризму» (x_2^Y), а як регресанд (залежна змінна) – ВВП (Y). Модель побудовано за статистичними даними за період 1997–2017 років [5], [6].

Лінійна регресійна модель залежності ВВП від доходів туризму в Україні має вид:

$$Y^Y = 32,89 + 22,42x_2^Y \quad (3).$$

Показник якості моделі – коефіцієнт детермінації (R^2) для України становить 85% описаних даних. Це свідчить, що модель (3) є якісною. Виходячи з отриманих даних, модель (3) загалом є статистично значущою, оскільки $F_{розр} > F_{крит} = 111,38 > 4,38$ (за критерієм Фішера). Показник витрат (x_2^Y) також є статистично значущим, оскільки $t_{розр} > t_{крит} = 10,55 > 2,09$ (за критерієм Стьюдента).

Лінійна регресійна модель залежності ВВП від доходів туризму в Грузії має вигляд:

$$Y^G = 5,05 + 4,94x_2^G \quad (4).$$

Показник якості моделі – R^2 для Грузії становить 71% описаних даних, модель (4) є якісною. Отримана модель (4) є статистично значущою, оскільки $F_{розр} > F_{крит} = 47,42 > 4,38$. Показник витрат (x_2^G) є статистично значущим, оскільки $t_{розр} > t_{крит} = 6,89 > 2,09$.

Отже, за збільшення доходів туристичної галузі на 1 млрд доларів США це призведе до зростання ВВП України – приблизно на 22 млрд доларів США, Грузії – приблизно 5 млрд доларів США.

Таким чином, проведений аналіз показує, що країни за допомогою розвитку туристичної галузі можуть суттєво збільшити обсяг ВВП та надати поштовх економіці.

З проведеного дослідження моделей (3) та (4) бачимо, що Україна порівняно з Грузією має менший поштовх до розвитку інших галузей, які збільшують ВВП та зростання цього показника за збільшення доходів на 1 млрд доларів США повинно було би становити приблизно у два рази більше, ніж наявний показник. Адаже країна є набагато більшою і має більшу кількість галузей, які розвиваються спільно з розвитком туризму. Це може стосуватися таких галузей, як будівництво, харчова та легка промисловості тощо.

Щоб зрозуміти причини кращого розвитку туристичної галузі та економіки Грузії, ніж Укра-

їни, розглянемо індекс свободи ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index) обох країн (табл. 2). Цей індекс розраховується з 10 показників, що є індикаторами підприємницької діяльності в країні: реєстрація підприємств, реєстрація власності, захист інвесторів, оподаткування та інші [7].

Таблиця 2
Динаміка індексу свободи ведення бізнесу в Україні та Грузії за 2006–2019 рр.

Рік	Україна	Грузія
2006	124	100
2007	128	37
2008	139	18
2009	145	15
2010	142	11
2011	145	12
2012	149	17
2013	137	9
2014	112	8
2015	96	15
2016	83	24
2017	80	16
2018	76	9
2019	71	6

Джерело: створено авторами самостійно за даними [7]

Вже у 2012 році Грузія посідала 17 місце в рейтингу країн за зазначеним індексом, тоді як Україна мала 149 місце. Нині Грузія знаходиться на 6-у місці, Україні вдалося піднятися лише на 71-е. Отже, можна відстежити тенденцію щодо покращення свободи ведення бізнесу в Україні, але Грузія має цей показник набагато кращим.

Тобто, маючи всі можливості розвитку туризму та економіки, Україні невідкладно необхідно провести комплексне реформування країни. Податкова реформа дасть змогу зменшити навантаження на бізнес, судова реформа може показати інвесторам, що вкладений капітал буде захищений законом, пенсійна та медична реформи дозволять громадянам бути впевненими у майбутньому та почнуть також інвестувати в розвиток економіки країни. Всі ці кроки дозволять країні стати більш вільною у веденні бізнесу, що відразу приверне увагу зовнішніх інвесторів.

Висновки. З проведеного дослідження можна зробити такі висновки. В Україні є досить умов щодо розвитку туристичної галузі, яка може надати поштовх до зростання ВВП країни й економіки загалом. Прикладом ефективного подолання кризи через військові дії для України може бути Грузія, яка за подібних умов змогла не тільки відновити розвиток економіки, а й має набагато більший потенціал її розвитку, ніж до війни. Регресійний аналіз, що був застосований,

показав, як можна скористатися розрахунками впливу доходів та витрат окремої галузі на стан ВВП, так що це дасть змогу розуміти, чи потрібно вкладати в цю галузь кошти і наскільки це вкладання позитивно вплине на економіку країни, адже через розвиток туристичної галузі можна збільшити розвиток супутніх галузей економіки. Також потенційні інвестори через знайомство з країною як туристи можуть пізнати і бізнес-клімат та зрозуміти, чи є сенс щодо вкладання коштів в економіку України. Але на шляху розвитку як туризму, так і економіки країни загалом постають деякі проблеми. По-перше, це законодавчо неврегульовані відносини країни та інвесторів. Потенційні інвестори не відчують захищеність свого бізнесу, тому не поспішають вкладати кошти в розвиток тієї та іншої галузі.

По-друге, не допрацьовані судова та податкова реформи, гальмування яких стримує розвиток економіки. Якщо подивитися, як реформування Грузії вплинуло на розвиток туристичної галузі та за нею й усієї економіки, можна зрозуміти, що Україна дуже повільно рухається та вагається в реформуванні, бо донині має 71 місце серед 190 країн світу. Зменшення податкового навантаження на бізнес та підпорядкованість праву може стати тим поштовхом, який буде стимулювати розвиток бізнесу. Якщо країна матиме більш прозорі умови бізнесу, тоді вкладання коштів у туризм зможе ефективно підштовхнути до стрімкого розвитку інші галузі економіки. Використання досвіду Грузії може стати позитивним для розгляду стратегії України щодо проведення реформування країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барна М.Ю., Миронов Ю.Б. Економетричне моделювання динаміки туристичних потоків. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/barna3.htm (Дата звернення: 01.03.2020).
2. Музиченко-Козловська О.В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території. URL: http://tourlib.net/books_ukr/muzychenko31.htm (Дата звернення: 01.03.2020).
3. Погуда Н.В., Розметова О.Г. Сучасний стан туристичного ринку України: оцінка та перспективи розвитку. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/59.pdf (Дата звернення: 03.03.2020).
4. Коцан Н.Н., Курило О.А. Основні особливості сучасного розвитку туризму в Грузії. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153584726.pdf> (Дата звернення: 03.03.2020).
5. Knoema – Мировой атлас данных, Украина. URL: <https://knoema.ru/atlas/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B0> (Дата звернення: 05.03.2020).
6. Knoema – Мировой атлас данных, Грузия. URL: <https://knoema.ru/atlas/%D0%93%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%8F> (Дата звернення: 05.03.2020).
7. Гуманитарный портал. Рейтинг стран мира по Индексу ведения бизнеса. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/doing-business> (Дата звернення: 05.03.2020).

REFERENCES:

1. Barna M.Yu., Mironov Yu.B. Econometric modeling of the dynamics of tourist flows. URL: http://tourlib.net/statti_eng/barna3.htm (Accessed 01/03/2020).
2. Muzychenko-Kozlovskaya OV Economic evaluation of the tourist attractiveness of the territory. URL: http://tourlib.net/books_eng/muzychenko31.htm (Accessed: 03/01/2020).
3. Pogoda NV, Razmetova OG The current state of the tourist market of Ukraine: evaluation and development prospects. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/59.pdf (Accessed: 03/03/2020).
4. Kotsan NN, Kurilo OA The main features of modern tourism development in Georgia. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153584726.pdf> (Accessed 03/03/2020).
5. Knoema – World Data Atlas, Ukraine. URL: <https://knoema.ru/atlas/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B0> (Accessed 05/03/2020).
6. Knoema – World Data Atlas, Georgia. URL: <https://knoema.ru/atlas/%D0%93%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%8F> (Date of access: 05/03/2020).
7. Humanitarian portal. Business World Ranking URL: <https://gtmarket.ru/ratings/doing-business> (Accessed: 05/03/2020).